

James C. Davis: Vzpon z dna

- obravnava skoraj 400 let zgodovine družine Žužek iz slovenskega Krasa.
- Viri: tržaški in goriški arhiv (listine, oporoke, zemljevidi, policijski in davčni dokumenti ter sodni akti), matične knjige iz župnij, še živeči člani družine ter številni prebivalci njihove in bližnjih vasi.
- ni običajna družinska kronika = prikaz 6 generacij Žužkove domačije, svet kmečkega, revnega, krasovskega življenja, boj za preživetje, postopno vključevanje v modernizacijske procese ⇒ osvobajanje Žužekovega roda od odvisnosti/navezanosti na zemljo in revščino → usmerjen v iskanje zaslužka v nekmetskih dejavnostih in izven domačega kraja
- svojevrsten MIKROZGODOVINSKI oris → podroben vpogled v slovensko podeželje v pretek. ??? 19.st. ⇒ spreminjanje; Davis teži k tem, da se raziskovanje čim bolj poglobi ⇒ ugotoviti vzvode in posledice sprememb (podobnost s Braudelom) = ZGLED nove zgodovine
- Davis poročen s hčerko zadnjega gospodarja Žužkovih
- po 2SV → Žužkovi razselijo v svet → junak knjig = rod; opisuje življenje kmetov in delavcev → malih ljudi, ki so živeli zato, da so drugi vse to poželi(?) = moč
- pomaga nam razumeti in zavedati se pomembnih družbenih sprememb
- predmet knjige = sprememba iz slabega v boljše življenje, raziskuje doživljanje revne družine na posledice industrializacije in družbene posodobitve, ter velike družbene spremembe
- od 16.st.: bili podložniki zemljiški gospodje iz Devina
- konec 18.st. → dobili osebno svobodo, toda še vedno revni in nepismeni → začela preobrazba (ta je počasna in poteka skozi več generacij)
- po 1945 šele zapustili Kras
- vprašanje do kolikšne mere je to, kar se je z njimi dogajalo pomembno za zgodovinsko izkušnjo milijonov ljudi
- v tem delu Evrope → proces razvoja industrijske družbe poteka počasneje ⇒ zadnjo fazo prehoda iz agrarne v industrijsko socialno paradigmo možno rekonstruirati s klasičnimi viri + ustnimi pričevanji
- knjiga v smislu Braudelovega „Dolgega trajanja“ ⇒ avtorja zanimajo skozi dolgo dobo (k.18.-20.st.) odvijajoče se biol., družb., kulturne in mentalne spremembe

- razvoj Žužkovih: od živinoreje (ovčjereje) + poljedelstvo → občasno postranski zaslužki (furmanstvo) → v pol- → „prave“ proletarce → za tržišče specializirane agrarne proizvajalce ⇒ nova delitev dela v družini ⇒ drug način gospodarjenja kot posledica razkroja strogo patriotskih družbenih razmerij
- delo lahko vzorno za zgodovinske antropologe „case study“
- utrjuje naš zgodovinski spomin in nacionalno identiteto

400 let zgodovine družine Žužek iz Krasa (prikaz šestih generacij) = mikrozgodovinski okvir
 → podroben pogled v slovensko podeželje ⇒ spreminjanje

- zgled nove zgodovine
- junak knjige je rod; predmet je sprememba iz slabega na boljše
- podobna oz. v smislu Braudelovega dolgega trajanja (doba, ki ga zanima: od 18. do 19.st.) = lahko za zgodovino antropološko delo CASE STUDY
- utrjuje naš zgodovinski spomin in nacionalno identiteto
- pozno 16.st: Jurij Žužek (vas Slivno), Gregor Gabrovec(vas Vižovlje); 1578 Karel II. izda devinskemu gospodu nov urbar
- v času od 70. 16.st. in 70. 18.st st zvrsti 8 rodov; predpis o dedovanju, mladenič čimprej poročiti
- 1774 Luka Žužek dobi sina Tomaža, že prej sin Martin; odprava osebne odvisnosti od fevdalcev
- 1800 se Tomaž poroči s Marino Gabrovic; tast Jernej prepustil zetu hišo v zameno za „kot“ in zagotovilo, da bo preskrbljen do smrti → skrb za ostarele starše je sveta; (Tomaž je bil trd, ko je šlo za njegove koristi, znal preepričati sodnika), pasli ovce in govedo, žito, grozdje, zelenjavo (16 juter pašnika in 20 juter hribovite goščave); bil je pašni živinorejec in obdelovalec zemlje; od 11 otrok 2 doživijo 20 let → veliko število otrok, če so se želeli ohraniti
- po marinini smrti se preselijo v hišo št. 2, Tomaž umrl l.1830, v oporoki vse imetje prepustil Matiji
- Matija se poroči l.1819 z Marijano Lupnic, umrl l.1842, od 12 otrok dorastejo le štirje, kmetijo prevzame Jožef I. (zemljo in hišo) → Žužkovi se obdržijo, ker so v osnovi samozadostni kmetje, ki so pridelovali hrano zato, da bi se prehranili
- Jožef I.: odmiranje starega reda, iz zemlje so morali iztrgati toliko, da so lahko prehranjevali družino in poravnali dolg gospodu; pri 21 se poroči z Frančiško Kobenci

→ sedaj je bilo končno dovolj delovnih rok pri hiši in se povišal življenjski standard; „tiha voda“, trd odnos do otrok, v boju za obstanek postal potuhnjen in surov; marca 1848: dekret o odpravi dednega podložništva → ukinitvev pravne podložnosti in gospodarske reforme (ni bilo potrebno plačati odškodnine), sinovi pri 20. odhajali služiti vojaški rok, poglavar družine dobil volilno pravico, še naprej pripadali najnižjemu družbenemu razredu; se vmeša v industrializacijo (od 1/2 19.st. do 1.wv)-vozi vodo železniškim delavcem; še vedno poljedelstvo, vinograd, občasno celo najel pomoč, začnejo opuščati ovčarstvo (prodajali gramoz – kraško kamnoseštvo, listje z murvinega drevesa, rastlinje)

- Jožef II.: nanj vplival razvoj kamnoseštva, prvi v druživi, ki se je preživljal pretežno z delom v industriji – dodaten dohodek od furmanstva (ni pa se bilo potrebno prilagoditi novi, ostri delavski disciplini, ki je veljala za tovarniško delavstvo, kmetom pa je bila povsem neznana) → del tradicionalnih bremen kmečkega hišnega gospodarja so prevzeli drugi, družinski odnosi so se demokratizirali, med Žužkove prodirala večja blaginja: obnovili hišo, novo poslopje za živino, verjetno bolj jedli (vseeno preprosta prehrana), bolj oblačili; Jožefa II. med prevažanjem kamenja zadela kap
- ovišni ljudje → posledica izjemne rasti prebivalstva (higjena, hrana..., ne pa zdravnik) → ? kako preživeti vse te ljudi: Jožefov brat Franc si kupi hišo in kmetuje, brat Ivan Krstnik pa je postal slabo plačan delavec c kamnolomih in prvi Žužek, ki se je preživljal z industrijskim delom, rad je igral aristokrata (enkrat nesojen ženin, nato dvakrat poročen), vztrajal pri svojem „aristokratskem“ čudaštvu; vrinjena zgodba Karline Klarič (starši niso več obvezno iskali zakonca); Franc in Ivan Žužek:prve izpričane besede kakega Žužka, primer, kako se je bilo kmečkim ljudem težko prilagoditi življenju v mestu
- Jožef III. pojava starega, predindustrijskega, ruralnega sveta in se previdno vključeval v dobo strojev; Jožef II. ni sestavil oporoke, a se je vedelo, komu bo zadevo zapustil, zapustil pa je še nekaj malega njegovim bratom in sestram), Jožef III. se poroči pri 42, odide od doma in kmetijo poceni proda najmlajšemu Valentinu (maminemu ljubljencu)→ pretrgana dedovalna veriga; sam nepismen, njegovi trije bratje pa so že hodili v šolo
- Valentin: ni bil več kmet v pravem pomenu te besede → usmeril se je v pridelovanje za tržišče, nenehno garal in razen živine in zemlje ga ni zanimalo nič drugega, morda imel kmetovanje za večdelno od dela v industriji; uveljava novih pasem, po 1.wv

zgrajen vodovod, izboljšane ceste, po 2.ww elektrika; bil mali kmečki posestnik v kraju, kjer so se začeli kazati sadovi bližnjega mestnega tržišča; upiral se inovacijam, od katerih si ni nadejal sprememb (v nakup traktorja ga prepriča šele sin Bruno); poročil se 2×, verjetno tudi tu gospodarska računica, pretepal je jetično sestro Marijo, bil zagrizen delavec in isto pričakoval od otrok (skop, po naravi sumničav in sovražen do okolice, hotel z garanjem, skopostjo in priganjaštvom predvsem ohraniti kar je imel) → postal mali posestnik industrijske dobe

- Emil in Franc sta predstavnika proletarskega življenja, oba sodelovala v 1.ww (proletarci postali ubarna sila bojujočih se armad); pri zgodbi o Emilu vključi še zgodbo o Olgii in njenih hčerah; Franc zamenjal veliko število služb, kupljeno hišo mu uničila 1.ww, bil vojni ujetnik; pri 30. se poročil z Lojzo Kocjančič (prevrnjen voz); vrinjena zgodba o njej; delal v mestu in živel na podeželju (dvoživka)
- med vojnama: poitalijančenje, Slovenci redko dobili dobre službe, a dela jim ni zmanjkalo; mnogo ljudi se izselilo, Žužkovi vztrajali (vpletenost v kriminal, potrebna delitev dela, manj otrok, ni več tako napetih družinskih odnosov, otroci naj bi pridobili višjo form)
- 2.ww: do 1.1943 jih ni prizadela, standard vseeno upade, Franc se znal prilagajati potrebam trga delovne sile; problemi z bežanjem pred Nemci, Angelo pri partizanih, Nemci zažgali vas (po vojni bila obnovljena) → vojna ni le ustavila napredka, temveč jih je celo potisnila nazaj v preteklost

po 2.ww „italijanski čudež“ → Žužkovi zaživele tako dobro kot nikoli poprej, Franc se upokoji, Lojza zaradi artritisa invalidna; spreminja se domača vas → na podeželje se širi urbanizacija; Angelo se zaposli kot varilec (se poroči z Danilo, skuša uveljaviti svojo pravico do kmetije, a mu jo oče proda (prej živel pri njenih starših) in vsem otrokom da enake deleže → starejši zmogli brez materialne pomoči potomcev), Vida ostane samska in zadane na italijanski državni nogometni loteriji, Elda se poroči z avtorjem te knjige; Valentin opusti staro hišo in si zgradi novo na robu vasi